

Kar je jako važno, se ne sme prezreti, namreč, da se ne zanemarija telesni razvoj človeka, kateremu se pomaga k duševnemu razvitku. Vedno je treba imeti pred očmi pravilo, da le v zdravem telesu biva zdrava, duša. In ako je tudi dokazano, da se z mnogim študiranjem poveča teža možganov, ako pa oslabi truplo, kaj pomaga to. Ako je tudi civilizacija vzela človeku mnogo moči, treba je vsaj skušati, mu ohraniti te, kar jih še ima. Pač je vpeljana telovadba po šolah in pri vojacih; ali ta ni skoro čisto nič. Ko bi bilo po šolah vsaj toliko ur odločenih telovadbi, kolikor jih je drugim predmetom, bi imela ta naprava že kaj pomena; ali ena ali dve uri na teden so prava ironija za razvitek telesnih moči.

Čimbolj pomehkužen je kdo, tem bolj cenjen je. To je že tako v času, v katerem gospodarijo pokvečeni judje, ki bi najraje pokvarili in pokončali ves svet, kateri bi bil potem njihov, in da bi na njem ustanovili nov „rajh“ Judejo z imenom, kterega že niso imeli, od kar so jim ga pokončali Rimljani.

P o ž e n č a n.

Bil je Ravnikar tih, pohleven človek, rad sam; slinil se pri viših ni nikjer, kakor se mnogi pri duhovskih in deželskih gospodih. Vsi taki so mu bili zoperni, in kako zeló, razodeva l. 1858 št. 32 v pesmi :

Lizuni.

Gospodičine in Vile
V hostah so Rozaljke bile,
So slovele krog in krog;
Peti so, vabiti znale;
Kogar pa so pretantale,
Po njem je b'lo, smil' se Bog! —

Kar Rozaljke b'le v povesti,
Od lizunov smo si v svesti,
Kdar sterdéno govoré;
Delajo se lepe, brate,
Mot'jo reve in bogate,
Z sladkim strupom jih moré.

Rožice sadé strupene,
Milost' nimajo nobene,
So še huž' kot pisan gad.
Pravo znajo počerniti,
Greh u čeden plajšč zaviti,
Na oči podplate djat'.

Lizec drug je sam'ga vraga,
Ino sladka skorja draga,
Ki kupiti je za med.
Vkanjen ga želi prodati
Tud za samo cestno blato,
Kar mogoče toljko pred.

Silna je lizunov truma;
Svet pripravljajo iz uma,
Mojstri mnogih so nezgod.
Niso kot Rozaljke v hosti;
V gradih, mestih so pogosti,
Tü se gñjezdí njihov rod.

Z Bogom! kliče prijatelj prijatelju l. 40 v pesmici, kjer opeva Poženčan: „Radovičeyo slovó od Želeta!“ — in l. 1859 št. 10 se opisuje: „Prehudi oče“ ter v poslednjem razstavku kaže preterdega gospodarjenja vspeh:

Kdor terja, da mu vsi molčé,
Resnico si zapira;
Ostro, kadar čez mejo gre,
Mašvanje si nabira.

V istem listu je spregovoril: „Še enkrat o Emoni“, češ, Hemon bi se reklo po slovenski Naševče . . . „Na Gorenskem ste pod Cirkljami blizo Komenda dve vasi, katerih ena se imenuje Lahovče, druga pa Naševče. Ne moremo si drugače misliti, kot da je v Lahovčah od začetka več ali manj Lahov bilo, in da so v sesešnji vasi bili naši krajnski ljudje in se ji je toraj v Naševčah reklo“. — Rad je poslušal narodne povesti in zapisoval ljudske pravljice, vzlasti iz nekdanjega verstva, in priobčil je pod naslovom: „Pravljice iz Krajnskega“ v Novicah št. 13. 14 tri: a) Škratelj v podobi mačka; b) Škratelj pomočnik; c) Strahú željan; št. 17: Zlate jabelka; l. 1860 št. 5: Več vraž je silno starih; št. 19: „Starinstvo slavensko“ t. j.: Med slovenske šteti stari napisi v Italii najdeni; l. 1862 št. 19 pa razlaguje: „Slovenski god Sobotka — Kupalo — Kres“. — V zvezi s takim skrivnostnim preiskovanjem narave in človeške povestnice je l. 1860 št. 10 na pr. pesmica priličica: „Zdravniku“ berž ko ne v bolj posebnem pomenu, št. 19: „Mati in Rojnice“, pa št. 26: „Šimbiljno prerokovanje“, kratkočasnica v 26 kiticah, kjer tužni materi mnogih revnih otrok deseti brat iz starih Šimbiljskih bukev prerokuje mej drugim na pr.:

. . . Enkrat železna kača bo
Ležala tje čez Donavo,
Rep nje bo prek Ljubljane,
Železni žebci potekó
Ognjeno sopihaje.

Munjava bodé pismonos,
Cesté tam, kjer je kolovoz,
Roké pa za kazalo,
In solnce bo mu, kdor ni bos,
Pod pete zmír sijalo . . .

Takrat, takrat bo vsem gorjé,
Mešale bodo se glavé,
Med ljudstvi bo spertija,
Bolezni čudne in vojské
In strašna pomertija . . .

Bo ena čeda, en pastir,
Cel svet bo hiša, v nji pa mir,
Pa tud' le ena vera;
Tako poteče sreče vir,
Kateri zdaj le hira!

Nazadnje sedem kraljev bo
Pomirilo le-to vojskó;
To bo na sorškem polji.
Ostal bo nas le malokdo,
Pa časi bodo bolji . . .

V Jeruzalem na božjo pot,
Al' kodar hodil naš Gospod,
Lahko bo šel pobožen;
Nikomur Turk ne bo na pot' —
Sej bode vam podložen . . .

Kjer biva kak slovansk junak,
Kot k svojim pojde tvoj rojak
Si ž njim um izbistriti,
Učeno alj kar ume vsak,
Kot brat se pomeniti.

Jako je číslal Ravnikar marljivega Janežiča, in kakor l. 1852/53 v „Slov. Bčelo“, tako je poslal mu v „Slov. Glasnik“ l. 1859 III, 6. pomenljivo pesem: „Kralj Matjažev sel“; zv. IV. str. 22. 23. 57. 58.

spis: „Podobnost gregovščine in slovenščine“, in str. 172: „Podobnost latinščine in slovenščine“; str. 73 pa legendo: „Sveti Alojž“. — L. 1861. VII. 5. je priobčil pesem: „Miljko“. Razžalil ga je bil Lukšasti Lukš. „Oh, da sovražtva je toljko na sveti!“ Miljko začne govoriti sam seboj, pa dedčiku nisem hotel verjeti, sedaj pa gledé na živali vidim, da med ljudmi ne godi se drugače, ihti se za mizo v kotu; kar se mu oglasi stari dedčik izza pečká, češ, pogledaj više — na križ, in od križanega Boga naj grešnik se uči tukaj malo voljno terpeti za nebesa i. t. d. — Posebno rad je popeval Poženčan o kralju Matjažu, čuteč z brati, da brez njega Slovanom ni pravice na svetu. Naj se ponatisne torej njegova res znamenita popevka:

Kralj Matjažev sel.

O polnoči enkrat je blo,
Ko kralj Matjaž je bil tako
Vojaku dal povélje:
„Pozvedi meni, sinko ti,
Kaj se po svetu že godí,
Pri čem so kaj dežéle.“

Pregledaj mest, vasí, grajšín,
Preglej poljá, gorá, dolín,
Z ljudmi se pogovori!“ —
Vojak na konji hitro gre,
Da pride še do bel'ga dne
V doline, h kozji gori.

Na gor' se zarja ne blišči,
Oblak temen nad njo stoji,
Kor tičie več ne poje;
Prežalostno zazná se dan.
„Oh kaj prikazek ta strašán?
Povejte, tiče moje!“

„Preganja nas tod lovski grom;
Drevesa, naš nekđajni dom,
Vse žagar če podreti;
Strupena sapa tod vihrá,
In Kras in Gabrik tu ravná;
Nam več ne bo živeti.““

Vojak pogledat gre dolín;
Šumlja še potok za spomin,
Kjer pota so zarasle,
Kjer stari mlin nič več ne gre,
Kjer prazni pašniki ležé,
Kjer kdaj se čede pasle.

„Povej mi, mlinar! kaj je to,
Da je pri vas tu vse mertvó;
Puščave se ravnajo?“ —

„Mehkužno sploh ljudje živé,
Preveč potreb si naredé,
Žganje preveč čislajo.““

„Danja so na vse strani,
Za vse priđelkov dosti ni;
Vse sila je prodati.
Takó nam leze voz pod pot,
Berač je, kdor je bil gospod,
Uči se zdaj stradati.““

Vojak gre dalje na poljé,
Če tam ljudem kaj bolje gre,
Kjer žanjejo pšenico.
„Bog sprimi tebe, kmetič moj!
Ši sređen? Toraj li zapoj,
Zavzdigni veselico.“

Obupno kmet tožiti jel:
„Oh jokal, jokal bi, ne pel;
Sem tiček u precepi;
Pol njiv sem že v zastavo dal,
Spet drug me bo na boben djal,
Sem orch ob otepi.““

Oddirjal je zdaj v vas vojak;
Pod lipo, kamur pride vsak,
Se s konjčem je ustavil.
Vsi radovedni skup tekó,
Bi radi čuli, kdo je to;
Pa tega jim ni pravil.

Le gleda jih od nog do glav,
Premišlja čudnih njih oprav,
In mnogo poprašuje.
Ko vse, kar mu je treba, zve,
Še dalje s svojim konjčem gre,
Da podkev iskre kuje.

Zdaj v mesto ga pripelje pot,
V kavane, shode gre povsod.
Kar novega so brali,
Kar kaj posebnega se vé,
In kar prečudni drat pové,
So mu dopovedvali.

Po tem odide v daljni grad,
Polje je krog, pristava zad,
V podlipji se spreha.
Na klopi star gospod sedi,
Prijazno tujec govori:
„Jez gledam vaš'ga raja.“

„Oh raja, raja tu ni več;
Nekdajni časi so že preč;
Nič prida ni na sveti.
Sem raj imel, bil res gospod,
Vsi meni so služili tod;
Alj zdaj so pa — presneti! —“

Gospod razlaga več nadlog,
Premilo, da se smili Bog!
Po tem vojak odide.
Še križem svet on deleč gre;
Povsot enake so tožbé,
Lí kamur koli pride.

Nazadnje h kralju se vernil,
Čez polja in doline šel,
Da podkev iskre kuje.
Enajst po noči je že preč,
Navadno kralj je zdaj čuječ,
In sla že pričakuje.

„Presvitli kralj! sem že domá,
Prešel sem skoraj pol sveta,
Kar zvedel sem, zasliši:
Na planem tičica medlí;
Obrito je, kjer gojzdi bli,
In kot na bojnem triši.“

Selili gradi se z višav,
Prostore zbrali si nižav,
Če bodo tu obstali?
Stoletje tu storiti zna,
Da groblje bodo lezli v tla,
Minljivost oznanj'vali.

Po kmetih je li jok in stok,
Sami krivi so več nadlog,
Dajanj jih dosti stiska;
Pijanost jim pomaga v nič,
Da marskdo je v precepi tič,
Ki planta milo piska.

Oblač'jo se pa sploh takó,
Lih kot bi vse gosposko blo,
Ne loč'jo se stanovi.
Ne ti, ne tvoja Alenčica,
To rečem, nista taka bla;
Iz koč so pa gradovi.

Tam rajda vóz brez konja gre,
En drat ob cesti vse pové,
Ko blisk pa pošta hodi,
S praskanjem plamen se dobó,
Živo se mala že samó;
To dela menda zlodí.

Posebno naj ti še povem:
„Pravica ni kaj mar ljudem,
Od tebe svet je čaka;
Zato te še v spominju ima,
In zmiraj bolje te spozna
Kot pravega junaka.“

Vojakom kralj še govori:
„Za našo vstajo čas še ni.
Ko brada mi dorase,
Bo svet brez dolgorepih tic;
Mi bomo šli iz teh tamnic,
Napravljat bolje čase.“

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

VII. Zakon stanovitnosti.

Položim oblo na tablico, ktera je v vodoravni legi; — sedaj tablico naglo premaknem, proti kateri koli strani, in potem jo zopet naenkrat obderžim! — Kaj se je zgodilo z oblo? — Obla se je takljala naprej v nameri, proti kateri smo tablo premaknili. — Kako se je li to zgodilo? — Pogledite: Sedaj sem oblo s tablo vred ob enem zamajal; — premaknila se je s to vred, a ni zapustila in spremenila prostora na tabli. Sedaj pa tablo prideržim, da je v miru; — obla pa vendar tudi